

ճառով սոցիալիստ-յեղափոխականների հասանքից անջատուել է վրացական խումբը, համարելով մեծամասնութիւնը չափազանց ուռուական. իսկ մենչեւիկները շարքերից հեռացել են հայերն ու ուսանեքը, համարելով մեծամասնութիւնը չափազանց վրացամոլ:

Դառնալով հայ կադետների առարկութեան հիմնաւորմանը, պիտի ասենք, որ նա չափազանց մակերևոյթային է, և յենուամ է լոկ ձևական նկատառումների վրայ: Հայ կադետները պնդում են, որ թէև մեր ծրարները, որպէս ազատամիտ-նամկավարական, մօտենում է իրենց ծրարին, սակայն հակառակ նրանց կուսակցութեան՝ մենք ազգայնական ենք, որովհետև մեր կազմակերպութեան կազմը ազգային է:

Այս առարկութեան մէջ կայ երկու սխալ: Առաջինը՝ ազգայինը և ազգայնականը ասարեք և, ըստ մեզ, հակառակ հակապոլիտիկաներ են: Եւ երկրորդը՝ հաստատուած չէ, որ կուսակցութիւնների ազգային կամ միջազգային կազմը անհրաժեշտօրէն թելադրուած է նրանց՝ ազգայնական կամ միջազգային ուղղութիւն: Ապացոյց—Անդրկովկասի միջազգային կազմ ունեցած բոլշեւիկների կուսակցութիւնը՝ իր ծայրայեղ ազգային ուղղութեամբ: Նոյնը Անդրկովկասի մենչեւիկները: Իսկ եթէ ի նկատի առնենք, որ Հայ ժողովրդական կուսակցութիւնը առաջ է եկել որպէս հակադիր ոյժ՝ ոչ միայն Իաշնակցութեան, այլ և հայ կադետների հակաթուրքական ու հակավրացական տենդենցների դէմ—պարզ պիտի լինի, որ կադետների աւարկութիւնը, թէ մենք ազգամոլ ենք, մենք ամենայն իրաւամբ կարող ենք ուղղել հենց իրենց, կադետների դէմ:

Եզրափակելով մեր ասածները, մեր հակառակորդների առարկութիւնների մասին, մենք կասենք. ճիշտ չէ, թէ Հայ ժողովրդական կուսակցութիւնը բուրժուական ու շովինիստ

է: Նա պաշտպանում է բովանդակ հայ ազգի և հայ աշխատաւոր ժողովրդի շահերը այն միջոցներով, որոնք տանում են հայութիւնը հարեանների հետ միասին դէպի համերաշխ ու խաղաղ գորգացում:

ԺՈՂՈՎՈՐԴԱԿԱՆ ԳԻՒՐԴԻԱՅԻ ՏՕՆԸ

Այսօր վրաց ժողովրդական գաւրդիան տօնում է իր գոյութեան առաջին տարեդարձը:

Մի տարի սրանից առաջ թիֆլիսի մի խումբ մենչեւիկ բանուորներ, թիֆլիսի զինարանի վրայ պատրաստուող բոլշեւիկների յարձակման առաջնաւնեւու համար, գրաւեց այդ հաստատութիւնը: Դա եղաւ այդ խմբի առաջին քայլը, որով նա ազատեց թիֆլիսի ազգաբնակչութիւնը բոլշեւիկական անիշխանութեան սարսափներից: Եւ այնուհետեւ այդ խումբը, հետդիտեւ ածելով և ուժեղանալով, «Կարմիր Գւարդիայի» անունն տակ շարունակեց իր կործան և նշանակալից գործունէութիւնը նոյն ուղղութեամբ: Գւարդիան մասնակցութիւն ունեցաւ Անդրկովկասի պաշտպանութեան գործում՝ ընդդէմ թիւրքական արշաւանքի, և կանգնելով ազգային հողի վրայ ամբողջ իր կուսակցութեան հետ, ուժեղ յենարան հանդիսացաւ այժմեան վրաց կառավարութեան համար:

Մենք սկզբունքով հակառակ ենք կուսակցական զինուած ոյժին, և այդ հիման վրայ միշտ պայքարել ենք հայ իրականութեան մէջ գործող կուսակցական խմբերի դէմ: Նոյնը ասել ենք նաև վրաց ժողովրդական գաւրդիայի վերաբերութեամբ:

Այսօր, երբ գաւրդիան տօնում է իր գոյութեան առաջին տարեդարձը, մեր ամենարուան ցանկութիւնն է, որ Վրաստանի կուսակցական զօրքը վրաց ժողովրդի շահերի տեսակէտով իսկ, վերածուի պետական զօրքի և հպատակուի ընդհանուր զինուորական կարգապահու-

թեանը: Այնպէս, ինչպէս մենք պահանջում ենք այդ Հայաստանի զինուած ոյժի վերաբերութեամբ:

Իայց և այնպէս, յետագարձ հայեացք ձգելով ժողովրդական գաւրդիայի մի տարուայ գործունէութեան վրայ, մենք չընայած նրա բնական թերութիւններին, երախտագիտութեամբ պիտի յիշենք այն բոլոր քայլերը, որոնց շնորհիւ մեր քաղաքի ու Վրաստանի ուրիշ վայրերի ազգաբնակչութիւնը մինչև այժմ ազատ մնաց անիշխանութիւնից, որի մէջ տանջուած է Ռուսաստանի մեծ մասը:

ՀԱՅ ԳԻՒՐԸ ԵՒ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Հայ գիւղը օրհասական մաքառման մէջ է... Նա ճակատագրական պայքար է մղում սովի, հիւանդութիւնների, խմբերի և խմբագետների դէմ. ոչնչացման երկիւղն է կնճառում իւրաքանչիւր շինականի ձեռքում: Ապրելու ցանկութիւնը և կեանքի կարօտը մոռացութեան են առել կենսական միւս բոլոր հոգիները. առաջին հերթին և ամենից շատ այժմ հայ գիւղացու Ֆիլիքական պէտքերի բաւարարման հարցն է մէջտեղը դրուած:

Այս իրականութեան հանդէպ ինչ են անում ներկայ հայ կեանքը դեկավարող կուսակցութիւնները. ինչ են անում նրանք, որոնք յանդիսութիւն ունին իրենց կողմու ժողովրդի և գիւղացութեան ներկայացուցիչներ, որոնք ինքնակոչ կերպով աթոռնեց են դրաւ և անդրանգաւան որոնումներով պատմութիւն են կազմում:

Հայ գիւղի ողբերգութիւնն այնքան մեծ է և անհելի, որ չենք կարող անարբեր վերաբերմունքով խօսել մեր կուսակցութիւնների կատարած քայքայիչ և անօգուտ գործունէութեան մասին: Վերջերս Երևանում տեղի ունեցած Հայ ժողովրդ. կուսակցութեան շրջանային խորհրդակցութիւնը, որ կազմուած էր բացառապէս գիւղացիներից, եկաւ յիշեցնելու մեզ և ամենքին, որ հայ գիւղ կայ կարօտ անմիջական իրական օգնութեան: (Տես «Ժող. Ձայն» № 79):

II
Հայ գիւղը, նախ և առաջ, բարոյապէս անօգնական է...

Իսկական բարեկամը ճանաչուած է նեղութեան և դժբաղդութեան միջոցին: Հայ գիւղի ներկայ տալանապալից վիճակում և պարզուց, որ նա գուրդ է իսկական բարեկամներից. պարզուց նաև, որ կեղծաւորներ և խաբարաններ են եղել նրանց. որոնք գիւղացու լայն օրերին փողաբշտներ խօսքեր էին տաւած և իրենց օգուտն էին ծծում:

Պէտք է ազդել գիւղի մթնոլորտում, որպէսզի զգալ, թէ սրբան անօգնական, անճար է հայ գիւղը... Ռուսական յեղափոխութիւնը, օսմանեան տրշաւը, գաղթականութիւնը և խմբերը—սրանք այնպիսի ազդակներ էին, որ վերջ գտր քանդեցին գիւղացու հասկացողութիւնները, աշխարհայեացքը, մոռացանքն ուսին նրան իրենց իրաւունքի և պարտականութեան գիտակցութիւնը—և դրանց հետ կապուած կենսական շատ խնդիրներ: Անա այստեղ, հօգնական ապրումների այս ալեկոծ մտաշնաբհում, հայ գիւղը բոլորովին մենակ է...

Չը կան մարդիկ, որ նպատակն գիւղացիների հասկացողութիւնների ներդաշնակմանը, չը կան մարդիկ, որ փոթորկալից անցած-դարձածից յետոյ յիշեցնեն գիւղացիներին իրենց պարտականութիւնները և իրաւունքը. չկան մարդիկ, որ փարատեն գիւղի նորաստեղծ նախապաշարունակը և մտաւոր խաւարը... իրենց իրաւունքների գիտակցութեան բացակայութեան պատճառով, հայ գիւղացին սրբաբոժեղ է խմբագետների և զինուորների կատարած բռնութիւնները, ձեռք և հայտնաբերող, միջնադեռ հայ գիւղի կողքին ուռու գիւղը բնորոշակ է սանձ գընելու ինքնամտաց գործանքի բերանին: Ռուսաց Գեորգիար գիւղը (հայկական Լոռի) ամբողջապէս օտար կանգնեց, երբ պատահական մի օֆիցեր Սարգիսէկեան Գարեգին ձեռն գիւղացիներից մէկին. սուս գիւղացիները և գեղջիւհիները անասելի աղմուկ բարձրացրին—որպէս բողոք կատարուած ձեռի դէմ և քարերով, կացիններով ու թիակներով շրջապատեցին օֆիցերին. այս պատմութիւնը վերջացաւ շատ սխալ, քանի որ օֆիցերի հրամանով զինուորները զալւ կն տալին և հետանալը... վիրաւորուած են երկուսը:

Իսկ հայ գիւղը... Նա վրդովեցնելու չափ մեծանդոի է և համբերատար, սարկամիտ և անհամարձակ... Քանի-քանի ստահակներ և մեծ ու փոքր Սարգիսէկեաններ ձեռնի, հայտնի և թալանի են հայ գիւղացուն, քանի-քանի անգամ հայ

գիւղը ապրիւնի է ունեցել իրենց տեղը ցոյց տալու հարաւորութեան սահմաններին անհրաժեշտ, օրինակ, այլը, խոսքի միջոցով, զուտաբարձրներից. այսպէս գիւղացին միշտ լուր է... Դատարարներ անօգնական, հայ գիւղը համարձակութիւն չէ ունեցել իր ոտնաճարուած իրաւունքների և իր արժանապատուութեան պաշտպանը կանգնելու:

Մեր կուսակցութիւններից ամենից երիտասարդը Հայ ժողովրդական կուսակցութիւնն է միայն, որ մտաւոք է հայ գիւղացուն բարոյական նեցուկ հանդիսանալու, կապ հաստատելու նրանց հետ և կենդանի խօսքով ու շրջիկներով պարզելու նրանց մութ հասկացողութիւնները, ամբապնդելու իրենց իրաւունքի և պարտականութեան գիտակցութիւնը:

Միւս կուսակցութիւնները նոյն բանը չեն անում:

III
Սովը և հիւանդութիւնները ձեռք ձեռքի տուած անօգին աւերածութիւններ են անուծ մեր գիւղերում. այս խնդրում իրարից ոչնչով չեն ասարբերուած օսմանեան արշաւից ազատ մնացածները նրանց տիրապետութեան տակ 7—8 միւս գըրտնուածների հետ. ինչպէս Ղըսի-Բուլաղի Քաջբնդ և Արամու, Նոր Բայազէղի Գեօսա-Ամաս և Յամաքարքը, նոյնպէս Փամբակի, Համամիլ ու Բլղղձալ, Շիրակի Արթիկ և Իլիլաբի գիւղերը միատեսակ ողբալի դրութեան մէջ են... մի տեղ օսմանեան «չաւուր» ու էֆիենդին են թալանի, միւս տեղը հայ զինուորն ու խմբագետը լիազօրներ են... Արարանի և Դարաչիչազի գիւղերը միաբերան բողոք յայտնեցին խմբերի դաժան գործունէութեան դէմ. նրանց պատգամաւորներ ուղարկեցին Երևան «Ժողովուրդ» օֆիցերի խմբակի միջոցով յայտնելու *) իրենց աղերսը:

«Մենք ծառայել ենք ուսին, տուել ենք նրան ամեն բան, միթէ մեր ունեցածը պիտի ինչայնք հայ կառավարութիւնից... Բայց ի սէր Աստուծոյ, մի ուղարկէք մեզ մօտ խմբերը. նրանք շատ լրբութիւններ են անում, առանց հաշուի փոխցնում են աւելի շատ, քան թէ վերցնում են, ձեռնու են և ստորացնում... մենք էլ մարդ ենք, մենք էլ պատիւ ունենք. մենք ամեն բան կը տանք մեր կառավարութեանը, միայն թէ ազատեցէք մեզ այդ խմբերից. մի բարի և քաղաքավարի մարդու մենք աւելի կտանք և աւելի կարճ ժամանակում, քան թէ «Կա-»

*)Տես «Ժողովուրդ» № 38.

ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐԻ ԴԻՄԵՆՔ

Մեր երկիրը կատարելապէս գաւառակուել է գործարանային ապրանքներից, որոնց առատ եղած ժամանակներում էլ մեր արդիւնաբերած հում նիւթներով հանդերձ մենք հարկատու էինք գործարանային աշխարհին:

Մեր շերամը, բուրդը, բամբակը, կաշին, ճարպը, ձիթանատիկները, հանքային բազալտութիւնները ասարակով հաղարուոր վերստեք հեռու և դառնալով գործարանային ապրանք՝ վերագործուած էին մեզ թելուցով պատրաստուած գնեքով: Երբ միջոցով գաւառակուած էր մեր գըրպանի կանխիկ փողը, թողնելով մեզ մշտական անակոթեան մէջ: Իսկ մեր բանուոր ձեռքերը տեղումը աշխատելու գործ չգտնելով, անցնելով հազարաւոր վերստեք, լուրջով ու վիհանտանք՝ համուած էին Ամերիկա, օրական պարհիք գրամ շահելու:

Ուրեմն ունենք մեծ քանակութեամբ հում բերք, ունենք այնպատուց տեղաբն ձեռքեր, ունենք էներ-

գիայի համար արագահոս գետեր և այս բոլորով հանդերձ մնացել ենք մինչև այժմ խոշոր հարկատու գործարանային աշխարհին:

Եթէ մինչև այժմ թոյլատրելի է եղել այդ պետական սխալ քաղաքական արհեստական արգելքների պատճառով, այսուհետև միանգամայն անթոյլատրելի պէտք է համարել և տեղումը ստեղծել այն բոլորը, ինչ օր նմարուած է:

Թէ ինչ տարբերութիւն ունի տեղական ջրի ուժից օգտուելը, կարող ենք եզրակացնել հետևեալ օրինակից: Երևանում էլեքտրական լուսատրութիւնը երկու անգամ աւելի արժան է ստացուած, քան Կովկասի միւս քաղաքների լուսատրութիւնը, որովհետև այժմ մատակարարում է ընդհանր գետը ձերբաբար:

Նոյն գետի ոյժից կօպուեն և միւս գործարանները երբ կարիք լինի, որով զգալի տարբերութիւն կը մանի ապրանքների գների մէջ:

Հարելք օտարի առաջ Սիմէոն Կաթողիկոսը կարիք էր զգացել Վաղարշապատում թղթի գործարան հիմնելու և հիմնել էր, իսկ եթա-

նասուն տարի առաջ Ներսէս Կաթողիկոս Աշտարակցին հիմնել էր շաքարի գործարան. նոյնպէս Վաղարշապատում:

Վերեւում թուածս քարեփոխութիւնները մտցնելու համար անհրաժեշտ է ունենալ խոշոր գումար, որը բացակայում է մէջ տեղից և որը պէտք է ստեղծել հենց տեղական միջոցներով: Խաղաղութիւնը տիրելուց յետոյ, որ սպասուած է մօտիկ ապագայում, արտաքին կապիտալիստները սուսկի պէս կը ձյնն մեր երկրում, որով մեռած գործունէութիւնը կը վերակենդանանայ:

Բայց օտար կապիտալը իր օրոշ օգուտը տալով, նոյնպէս կեղեքման է ենթարկելու մեր աշխարհը, ապով մեզ աշխատավարձ այն չափով միայն, որ մեր Ֆիլիքական գոյութիւնը պահպանելով մըշտական գործաւոր լինենք նրանց համար:

Պէտք է ձգտենք ազատել մեզ գործաւորութեան դրութիւնից և անմիջական տէր լինենք մեր երկրի արտաքին և ներքին հարստութեանը:

Եթէ մենք ունենանք կենտոնակ

ողի, դժուար չի լինի հենց տեղումը ստեղծել դրամապուիս, հիմնելով գիւղատնտեսական առևտրա-արդիւնաբերական ակցիոններական ընկերութիւն, մասնակից անելով գիւղացի հողագործների ստուար խաւերին ամենափոքր բաժնեկտարներով: Ընկերութիւնը հիմնել զուտ առևտրա-արդիւնաբերական նպատակներով, որը արժան տուկոսներով դրամ տայ հողագործ ժողովրդին նրա տնտեսութիւնը վարելու համար: Փոխառութիւնը լինի փոխառու-խնայողական ընկերութիւնների միջոցով, հիմնել այդպիսի ընկերութիւնները նաև չեղած տեղերում:

Որեւ առած գրածի փոխարէն ստանալ հում բերք, որը հողագործը արդիւնաբերում է իր հողերից և այդ հում բերքից գործարանային ապրանք պատրաստելով վաճառել և որի յաւելեալ վաստակի մի մասը վերադարձնել հում բերքի տիրոջը:

Կազմել դիցուք այգետէրերի միութիւն, հիմնել նրանց համար գործարան՝ ընտիր տեսակի գինիներ, կօնիակ, սպիրտ, օղի պատրաստելու համար:

Մտանալ այգետէրերից ծառայտուղ և պատրաստել կոնսերվ, մարմելադ, ցուկաւո, քաղցրաւենի և այլն:

Մտանալ քամքակ, բուրդ, շերամ, վուշ, կաթ և պատրաստել թիւ, չիթ, մանուգ, քաթան, եւրոպական պանիր և այլն:

Նոյնպիսի նպատակով հիմնել սապոնի, շաքարի, կըսխամալի, մակարոնի, կաշու, պարանի գործարաններ և արտադրութիւնը վաճառելով, շահին մասնակից անել հում նիւթ արդիւնաբերող հողագործին:

Երկրագործութեան մէջ տեխնիկական փոփոխութիւններ և կատարելագործութիւնների մտցնելու համար հիմնել օրինակելի ազատակներ, ցուցադրատներ, բուժարաններ, անկարաններ, օրով կը տարածուի ժողովրդի մէջ աշխիւ ցեղի կովեր, թռչուններ, մեղաներ, սերմեր, պտղատու ծառեր և այլն:

Հացարդոյների մշակութիւնը բարելաւելու համար ստեղծել համայնական կազմակերպութիւններ և նրանց միջոցով մտցնել շոգեշարժ գութանի, ցանող, ենձող, կալոսղ մեքենաների գործածութիւնը կամ յանձն առնել համայնքի համար

րատեանքն իմբերին ու գաղթական խմբապետներին... նրանք քանդակներ մեր առջեւ...

Նման ազդեցութիւնը արուել են մի քանի անգամ: Եւ այն խորհրդակցութիւնը, որ կայացաւ Երևանում Հայ Ժողովրդական Կուսակցութեան նախաձեռնութեամբ, պարզօրէն յիշեցրեց զիւրի խոցերի բուժման միջոցները՝ պաշտօնականներին, կոմիտայներին և լիազօրեաներին ընտրութիւնը, անմիջական գիտնալու մասին, ամենախիստ միջոցներով գիտնալու, վերջ ասուլի շրջիկ և նստակեաց խմբերի գործունէութեանը...

Հայ գիւղը ցանկանում է իր այս նպատակների շուտամոտիվ իրականացումը անհնելի է այն խմբակցութիւնները, որոնք ցանկանում են գիւղի համակրութիւնն իրենց կողմն ունենալ, պէտք է գործնական քայլեր անեն այդ իրազօրծեալու: Հայաստանի հին կառավարութիւնը կարեւորագոյն էր. չորս ամսուայ գործունէութեան ընթացքում ոչ մի միջնորդ գուրու չէկաւ շրջապայելու գիւղերը և տեղի ու տեղը ծանօթանալու գիւղի ցուրերին ու կարիքներին. իսկ երբ գիւղական ներկայացուցիչներ էին դալիս այդ միջնորդների մօտ՝ անագին գօտարութեամբ էին ընդունում և կրեմն առանց միջնորդների կրեւոր տեսնելու վերադառնում էին իրենց գիւղերն ու ամբարանում այն հասկացողութիւնը, թէ «թագաւորութիւն չկայ, գիւղացիները, գառատատն չկայ»: Եւ հայ գիւղը, իրեն հանդատացնում է այն յուսով, թէ մի օր կը գայ արտաքին մի գործը սօժ և միանգամից ամեն բան կը սակզի:

Մոլի կրկնելը շարժական լուրջ խնդիր է գիւղի համար. կան գիւղեր, որոնք արդէն մասնուել են սովի. չէ անցել կրկն-երեք ամիս կանութիւն է մի շարք գիւղերում... Նոր-Բայազէտի և Դարաշիշազի շրջանում ընդհանրապէս բերքը լաւ չէր. երկու անգամ տեղացող կարկուտը շատ քիչ բան էր թողել գիւղացիներին համար. այդ քիչն էլ խմբերն ու լիազօրեանքն են ժողովի. այդպիսով գիւղը մնացել է առանց մի կտոր հացի. Յամաքաբերդ, Գոմաձոր և հարեան գիւղերը արդէն ընկել են սովի զիւրկը: Ղարս-Բուսուրի գիւղերում ինքնապահութեան դէպքերը՝ սովման չլինելու համար արդէն սովորական է գարձի. գիւղի մօտ ծմակի մէջ որոշ տեղ է ընտրուած, ուր ինքնապահանները կախում են ծառերից և իրենց մահից յետոյ այլևս

չեղողութիւն չեն տալիս մարդկանց. թաղելու տեղը պատրաստ է և մօտիկ...

Գիւղի այս վիճակը աւելի ծանրացել է գաղթականների կրկնաթափումով: Միայն վերջերս ճանապարհների բացումով*) գաղթականների մի մասը դատարկեց գիւղերը. բայց թողեց իր կեանքը՝ որբերը... սրանք այնքան շատ են և այնքան կարօտ օգնութեան:

Ինչ են անում հայ կեանքի ինքնակոչ ղեկավար հանդիսացող քաղաքական կուսակցութիւնները այս իրավիճակում ևանդէպ. ինչ են անում նրանք՝ թիկնապահելու գիւղի և որբերի գրութիւնը: Համարեա ոչինչ. միմեանց հետ են վիճում և իրենց վէճերի պատմութիւնն են կազմում:

Եւ դարձեալ միայն Հայ Ժողովրդական Կուսակցութիւնն է, որ մտանդ վերաբերմունք է ցոյց տալիս դէպի գիւղի սովը և որբերը. ընթացողները գիտեն անշուշտ, որ Երևանում Հայ Ժող. Կուսակցութեան նախաձեռնութեամբ բացուած է նոր որբանոց. գիւղերին օգնութեան գալու ցանկութեամբ անում են որոշ քայլեր՝ ինքնօգնութեան և հասարակական նախաձեռնութեան սկզբունքներով:

Այսպէս չեն կարող մի առանձին ցաւով չլինել «Կովի. Հայ Գիւղական Կուսակցութեան» հիմնադրումը, որ, որքան յայտնի է մեզ, ոչինչ չէ անում հայ գիւղի ներկայ կատարող օրինակի օրերին: Մեր գիւղատեսուները մրցման և փառքի անմիտ տենչով բռնուած, իրենց գործունէութիւնը փոխադրել են սերի առաջնորդներ՝ բոլորովին լքելով գիւղատեսուական աշխատանքները: Մեր կարծիքով պ. Ա. Սահակեանը, կթէ միայն Գիւղատեսուական Ընկերութեան նախագահ և այ թէ շտապէր Հայաստանի պարլամենտի նախագահութեան, աւելի օգուտ բերած կը լինէր հայ ազգին... Այստեղ մի անգամ էլ ըստիպուած ենք կրկնել, որ մեր անշուշտ գիւղացիները կարողութիւններ և նրանում, որ մարդիկ մտապահ իրենց մասնագիտութիւնները, երևակայել են իրենց հանձարներ և ձեռներէց են եղել այնպիսի գործերի, որն ամբողջութեամբ հասկանալու անընդունակ են եղել. մի

*) Չլինանք, արգեօք իսկապէս բացուել են ճանապարհները. բայց գիտենք, որ Բաշ-Գառնի և միւս շրջաններում տեղական թուրքերը յամառօրէն թշնամական նշաններ են ցոյց տալիս վերադարձող գաղթականներին:

բերական - գիւղատեսուական սկզբունքական ընկերութիւն: Կանոնադրութիւնը մշակում է և մօտիկ ապագայում օւարտուելով ներկայացուելու է Հայաստանի Հանրապետական կառավարութեանը ի հաստատութիւն, որից յետոյ սկսուելու է գործունէութիւնը:

Այդ ընկերութեան անունը ինքնին վկայում է, որ նա թէպէտ բարեգործական է, բայց հետաժուտ չէ իր գիւղացիներին. նա իր շահը որսնում է ուրիշ շահի մէջ. նա նպատակ է կազմի բարգաւաճման և ուժեղացման և կազմակերպում, ասեղծում է չեղած ասեղծում: Պրանով հնարաւորութիւն է առաջ առնուելու իր շրջանը աշխատաւոր ժողովրդի մեծ թուով փոքրիկ կապիտալներին՝ մասնակցութիւն ունենալ մեր կրկն վերաշինութեան գործի մէջ:

Պորժի յաջողութեան առեակէտից անհրաժեշտ է, որ այդպիսի մի ընկերութիւն իր գործունէութեան առաջին իսկ քայլերից գրամի պակասութիւն չզգայ, որի համար ցանկալի է ակցիոններին մեծ թիւ գրաւել:

Գ. Խոզայեան

գիւղատեսու, մի բժիշկ, մի ճարտարագետ — թողած իրենց մասնագիտական աշխատանքները, իրենց նուիրել են քաղաքական և գիւղատեսուական գործունէութեան, որ Հայաստանի կրկնութիւն է իրենց համար և պարզը, որ փշարել են թէ նօրը՝ գիւղատեսուութիւնը, և թէ հինը՝ իրենց մասնագիտութիւնը: Եւ այն գիւղատեսուական ընկերութիւնը, որ Ա. Գալստիսեանի և Ա. Մանուկեանի օրով առաջին բարոյական հեղինակութիւն և գործնական նշանակութիւն ունեց գիւղերի համար, այսօր գրկուել է ըրանցից... Բայց փամանակն է, որ հայ գիւղի անտեսութեան աւերածութեան այս օրերին, շորից վերակենդանանայ այդ ընկերութիւնը և հարկադրէ, որպէսզի իր նախագահներն և քարտուղարները չըրտեն և զբաղուեն իրենց գործերով: Այդ կը լինէր մի բարեք հայ գիւղի համար:

Փ. Տեր-Ռուբինեան (Վերջը միւս անգամ)

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼ (Ինկու. Ծ)

Խոզայեանի հետագրում են, որ Ժայրայեղ ձախակողմանները վերջին իրավութիւնների փամանակ կենտրոնացրել էին Բերլինում իրենց կազմակերպական լուսարոյն ոյժերը: Մակայն կատարութիւնը պատրաստ օճին 10000 զօրք և հասարակապետական գեարդիան: Այժմ գլխաւոր թագերը բանկ են զօրքերը: Վերջին տեղեկութիւնները հաղորդում են, որ կիրառելի օրը իրազօրծեալ անցաւ: (Վ. Հ. Գ.)

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼ Բերլինի դէպքերը

Ի լրումն վերջին դէպքերի հաղորդում են հետեւեալը. — Երկու օրերից ղեմ ցուցաբարները ամբողջ ուղղուեց դէպի քաղաքի կենտրոնը: Պետական քարտուղարի պալատի առջ կատարութեան ղեմ նոր ցոյցեր տեղի ունեցան: Սօսեցին ճառեր: Ամբողջ մասըրութիւն ցոյց տուաւ նախարարական պալատը գրուելու յարձակումով, սակայն աւելի խելամիտ տարբերը կա կեցրին այդ մտադրութիւնից: (Վ. Հ. Գ.)

Պատեալական տուգանք

Բոնար-Լուսն իր ճառումը ասաց, որ միջազգայնացային յանձնաժողովը պիտի զբաղուի ընկելով այն հարցը, թէ ինչ գումար պիտի վճարի Գերմանիան, որպէսզի Գաշակիցները իրենց բաւարարուած ըզգան: Նա յայտարարեց որ բռնուած գերմանացիները հայրենիք կը վերադառնան, երբ խաղաղութիւնը կնքուի, իսկ օչ մի գերի գերմանացու չի կարող թողնուել մանուկ երկիր (?): (Վ. Հ. Գ.)

Բոլշեիկական արժումներ

Մեքիկական զօրք է օւարկուած շտապով դէպի Կուրէնց, ի նկատի առնելով որ այնտեղ զօրեղանում է բոլշեիկական շարժումը: (Վ. Հ. Գ.)

Գանձաւանդի խոսքերը

Գերման գանձաւանդը, բռնուած Միլանի գետում, ասաց, որ ինքը ոչինչ չի յայտարարել և ոչ մի թուղթ չի ստորագրել: Մակայն եթէ գերման կատարութիւնը հանրապետութիւն է որոշել յայտարարելու, ապա ինքը պատրաստ է վերադառնալ Գերմանիա, իրը հասարակ մի քաղաքացի: Յետոյ գահաժառանգը

յայտարարեց համարձակ, որ խոնարհուած է Վիլսոնի առջ և յոյս ունի, որ նա կը տայ Գերմանիային արդարացի իրազօրծութիւն: 70 միլիոն մի սղղի ստորացումը միմիայն վրէժի պայտուածը կը ձեռնարկ: Գերմանական ազգի պէտք մի սղղի հզօմ է ի կարելի: (Վ. Հ. Գ.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԽՈՐՀՈՒՐԴ

Նոյեմբերի 12-ի նիստը Բաւրթալի մեծապալատ Ս. Տեր-Մարտիրոսեանը գեկուցանում է, որ բամբակի մոնոպոլիա յայտարարուելուց յետոյ ստուգուել է, որ քաղաքում կայ 140,000 փ. բամբակ, իսկ գաւառներում 60,000 փ., ընդամենը 200,000 փ.: Քննուելով, որոշուել է փութը հաշուել 103 ու 5 հ. միլիոն հաշուով:

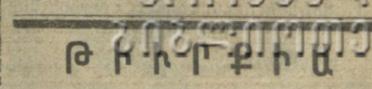
Չեկուցադրել ընտրութեան է ենթարկուած Մեյիֆ Արարեան, Խոնդկարեան, Մայլապետ և Մեյիֆեան իրիտ յարձակումներով բուրժուաների և նրանց շահագործական միտումները պէտք, դանում են, որ պէտք է շատ աւելի պակաս զին նշանակել բամբակին, օրինակ՝ աւելի պակաս քան 40 ու, իսկ կթէ բամբակառէրերը չեն համաձայնուիլ — բէկուիդիցայի ենթարկել: Եւ այդ սակեր, ձախակողման վերոյշեալ պատգամաւորները մասնանշում են Հայ Ժողովրդ. Կուսակցութեանը, ուր իրը թէ նստած են բուրժուադիայի ներկայացուցիչները: Սօսքը այնուհետեւ անում է Ս. Յարալիքեանը (Հայ Ժող. կուս.) և ասում է հետեւեալը:

«Այստեղ երկու պատգամաւորներ խոսելիս ցոյց տուին մեր Փերակցիայի կողմը, սակեով, որ այնտեղ են նստած բուրժուադիայի ներկայացուցիչները: Մենք արդէն ջանիցս յայտարարել ենք, որ չենք կարող ներկայացուցիչներ լինել մի գառակարգի, որը Հայաստանում բացակայում է: Սոց. դեմոկրատները կրեակողմութիւնը այսօր ստեղծեց մեզ մօտ բուրժուադիա, այդպիսով նրանք ցանկանում են արդարացի իրենց գրութիւնը: Մինչդեռ իրենք էլ լաւ գիտեն, որ Հայաստանում չկայ կապիտալիզմ և պրոլետարիատ և որ՝ իրենք գործունէութեան հող չունեն մեզ մօտ: Պատգամաւոր Մայլապետը անցեալ նիստին պետականութեան տեսակէտ էր պաշտպանում, իսկ այսօր իր գոյնը փոխեց: Նոյն բոլշեիկ Մեյիֆեանը, որ մինչև այժմ է ոչ մի բոլշեիկական խօսք չի արտասանել պարլամենտում: Զարմանալի է, երբ պետականութիւնից էր խօսում Մեյիֆեանը, երբ յայտնի է, որ շնորհիւ մեր գառակարգային հակապետական գործակալերով, բուրժեիկները կործանեցին Ռուսաստանը և նրա հետ հայ Ժողովուրդը: Եւ բոլշեիկները չեն, որ մեզ պէտք է պետականութեան սկզբունքներ ծանօթացնեն: Մենք երբէք չենք կարող պաշտպանել մեր գառակարգային խմբակցական շահերը: Եւ այսօր բամբակառէրերի շահերը մենք պաշտպանում ենք այն չափով, որ շափով այդ պահանջում են ժողովրդական տնտեսութեան և պետութեան շահերը:

Բամբակառէրերին պէտք է վճարել այնպիսի, որչափ բամբակը իրենց նստել է և անել այնպիսի քայլ, որ նրանց ընտանիքները չզրկուեն ապրուստի միջոցից: Այնուհետեւ Գաշակիցութեան ֆերակցիան առաջարկում է պետական սակագին ընդունել 49 ու 50 կողմ, իրը միջին գին:

Գուկարկութեան է գրում Փրակցիաների առաջարկը և անցնում է Գաշակիցութեան սակագինը — 49 ու 50 կողմի:

Չը մամլած բամբակի գինը տասնապիւսու է գրանցել 6 ու պակաս ընդունել, և այդպէս էլ բուրժուադիաւում է:

ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՍԱՀԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐԱԿԱՆԳՆՈՒՄԸ

Ինչպէս հաղորդում են Կ. Պոլսի թերթերը, վերականգնուած են՝ կայոց պատրիարքութիւնն ու Ազգային Սահմանադրութիւնը, որոնք երկուսն էլ խափանուել էին պատերազմի ընթացքում:

ՀԱՅ ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՎՈՒԹԻՒՆ Կ. ՊՈՒՍՏՈՒՄ

«Jour. d'Or.» առնելով «Նոր կեանք» թերթից, հաղորդում է, որ Կ. Պոլսի է գալու մի հայ պատգամաւորութիւն՝ Պօղոս Նուբար փաշայի նախագահութեամբ:

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՍԵՐԱՅԻՄՈՒԼ ԳՈՒՍՈՒՄ

Կերենսկին, Նախիլին ուսուկառավարութեան միջնորդ-նախագահը սպասում է կղել Կ. Պոլսի նոյեմ. 17-ին: Կ. Պոլսի է մտել նաև Կ. Պոլսի Նախիլին ուսուկան փոխդեսպտն Սեբասթիանովը, որին թիւրք կառավարութիւնը վտարել էր մայրաքաղաքից: («Jour. d'Or.»)

ԻՇԽԱՆ ՍԱԲԱՀԻԴԻՒՆԸ Կ. ՊՈՒՍՏՈՒՄ

Ստրանէզդին իշխանը, որ «Երեսասարդ թիւրքերի» իշխանութեան օրով մահուած էր դատապարտուած և փախել էր Եւրոպա, այժմ մտել է Կ. Պոլսի և օտանալու է նախարարական պորտֆէլը: Թիւրք նոք կառավարութիւնը, ի նկատի ունենալով նրա բարեկամութիւնն ու համակրանքը դէպի Գաշակիցները, յոյս ունի, որ նրա նշանակումովը բարեկամական կապեր կը հաստատի այսուհետեւ Գաշակից պետութիւնների հետ: («Jour. d'Or.»)

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԵՒ ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ ՉՕՐՔԵՐԸ Կ. ՊՈՒՍՏՈՒՄ

Յրանսիական զօրքերը, թուով 500 հոգի, բռնել են Մաքրի գիւղի զօրանցները, Բերա է մտել և Զինւորական զարդի (Հարբէլ) մէջ տեղաւորուել անգլիական հեծելազօրք, Բռնուած են հաւասարապէս մայրաքաղաքը բոլոր զօրանցները մօտ 6000 Գաշակիցներով: Օրէցօր գալիս են նոր վաշտեր: Քաղաքից հեռանում են յետոյ գերման և աստրիացի զօրքերը:

Բ Ա Գ Ո Ւ

ԲԱԳՈՒԻ ՀԱՅԵՐԻ ԿՐԱՍ ՎՆԱՍՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ

Մտորն ամբողջութեամբ օտագրուած ենք այն անկեան, որ քաժանուել է Բագուում:

Ա Ե Կ Ե Ս

Բագուի վերջին դէպքերի վերաբերեալ հաղորդել փաստացի և ճշգրիտ տեղեկութիւններ, պատասխանելով հետեւեալ հարցերին (բոլոր տեղեկութիւնները հաղորդել ասանձին-ասանձին թուրքով, աւելացնելով բաղաձայնի, փողոցի անունները, օսն համարը, ընամանիքը

Ք Ր Ո Ն Ի Կ Ո Ն

համ առանձին անհատների ազգա- նունները):

I. Տեղեկութիւններ հայ բնակիչների բառի մասին

1. Քանի անգամից էր բողոքա- ցած ընտանիքը կառորածից առաջ և քանիսն է մնացել այժմ:
2. Ո՞րք են պակասագ առգամե- րը, քանի անգամ են կոտորուել, քանիսն են վախել, քանիսն են անկայացել և քանիսն են մնացել (զբիւ սպանուածների և անյայտա- ցածների անունները, ազգանուննե- րը, սեռն ու հասակը):
3. Անտառաբուի քանի ևայ բնա- կիչներ կային ամբողջ առաջ կառո- ցածից առաջ և քանիսն է մնացել այժմ (հարցնել անային կոմիտէնե- րից):

II. Դրամի եւ զոյքի կողպուտ եւ բալան

4. Որքան է ինչ են կազմակեր- (երբեր թիւը և անսակը՝ եազուե- անկներ, անկողնից, ասն սղիտա- կեղէնից և զանազան իրերից՝ ա- մանակներից, արծաթեղէնից, ոսկե- ղէնից և օւրիւ թանգարժէք իրե- րից, վերջում կանխիկ գողի գու- մարը):
5. Որքան է ինչ իրեր են կո- զապուել ժամանակ և կոտորուած ընտանիքների բնակարաններից (հարցնել կենդանի մնացած հարե- ւաններից ունէ մատուցող տեղեկու- թիւները, հարցնելով նաև կոտա- րուածների և փախածների պրոֆե- սիայի և սոցիալական դիրքի մա- սին):

III. Տեղեկութիւններ բնաբարոյրեան եւ անհամբաւման դեպքերի մասին

6. Եղի են բնաբարոյրեան և անհամբաւման դեպքեր տուեալ ըն- տանիքում ու ամբողջ առաջ և քա- նի ինչ են ենթարկուել դրան:
7. Քանիսն են եղել նրանցից օ- րիորդներ և քանիսը տիկիներ:
8. Որքան է օրիորդների ամենա- փոքր և ամենաբազմի անհամբաւ- մանը:
9. Վերադարձուել են ասեան- ղուած հայուհիները և որքան ժա- մանակից յետոյ:
10. Եղի են սպանութեան դեպ- քեր բնաբարոյրեանից և անհամ- բաւմանից յետոյ:

IV. Տեղեկութիւններ կողպուտ եւ կոտորուածների մասին

11. Ովքեր են եղել կողպուտու- ներն ու կոտորուածները՝ տեղական թուրքեր թէ՛ առնիկ ասիեալները, քաղաքացիները, թէ՛ զինուորների հազուստով:
12. Այդ տարբերից որքան էին գլխաւորապէս կողպուտու և որոնք գլխաւորապէս փող պահանջում:
13. Քանիսն է քանիսն ան- դամ են եկել միեւնոյն առաջ կո- զպուտուելու:
14. Տեղեկութիւններ տեղական թուրքերի և առնիկ ասիեալների վերաբերմունքի մասին դեպի հայ բնակիչները:
15. Սպանութեան դեպքեր և բռնի հոգու:
16. Անյայտացման դեպքեր՝ և բռնի հոգու:
17. Վերադարձուել են անյայտա- ցածները, թէ՛ կորել անհետ:
18. Բնաբարոյրեան կամ ան- համբաւման դեպքեր՝ քանի հոգու:
19. Եղի են անհամբաւմաններից վերադարձուողներ:
20. Գերութեան դեպքեր՝ բռնի՝ հոգու և որքան ժամանակով:
21. Բանտարկութեան դեպքեր՝ բռնի հոգու և որքան ժամանակով:

22. Զերբալուրուել են քողպուտու, թէ՛ ասնը:

23. Կողպուտու դեպքեր՝ քանի անգամ է ինչ իրեր (իրերն անու- ները և անսակները):

24. Մեկիւրիցիայի դեպքեր՝ քա- նի անգամ, ինչ իրեր, ում համար և ում անունը:

25. Եղի են իշխանութիւնից ան- կախ անկողնիցիայի դեպքեր և ար- դեօք արգելուել են վերջիններս իշ- խանութեան կազմից՝ սրան իմաց առաջ յետոյ:

VI Փայտափայտների վերադարձ

26. Քանի հոգի են վերադարձու- թաղուի փայտափայտներից (կոտա- ցածների նախընթաց փայտափայ- տներից):

ՊԱՐԷՆ ԲԱԳՈՒՑԻՆԵՐԻՆ

Քիչերախոյզը անդրիական շա- քին է առել Բազուի ազգաբնա- կութեանը բաժանելու համար 3000 տոպրակ հացահատիկ: Տնային կո- միտէների կենտրոնն էս առել է այդ նպատակի համար 3000 տոպ- րակ: Այդ հացահատիկները ուղար- կուած է Վեդիկաս-Պատարական Միացեալ հասարակութեանը: «Մուղանի դիկտատուրայի» կողմից: («Ազ.»)

«ԿԱՍՊԻ» ԴԱԴԱՐՈՒՄԸ

Բազուի «Կասպի» թերթը դա- զարկ է. նոյն թղթակցի տուած տեղեկութիւնները ասում են, որ Ղազար քաղաքում, հրը թիրբերը մահ էին, հայոց եկեղեցին վերա- ծել էին ամբարի: Այժմ դադար- կուած է: Ռուս եկեղեցին թալա- նուած է:

ԽԱՆ-ԽՈՅԱԿԻՆ ԵՒ ԱՆԴՐԱՆԻԿԸ

Խան-Մոսկովին դիմել է գնն. Տոմ- սոսին և բողոքել, որ իբր թէ Ան- զրանիկը իր խմբով ոչնչացնում է Չանգեղոսի գաւառում թրքա- կան զիւղերը: Իր բողոքը նա հիմ- նել է Չեքրայի նահանգի թիրաք ազգային ժողովի և ներկայացու- ցիչների երկու բողոք-հետազիւնների վրայ: Այդ հետազիւնները ասում են, որ Անզրանիկը խուսելը օրո- շած լինելով բոլորովին ջնջել ու անհետացնել թուրքաբնակ զիւղերը, այրել են Այդար, Թուրքի և այլ 8 զիւղեր: Այդպիսի վիճակի են ըս- պառում նաև, իբր թէ Չեքրայի և Շուշի մուսուլմանական զիւղերը, լինելով բոլորովին անպաշտպան, Չանգեղոսի հայերը, ասում է հե- ազիւններից մէկը, ոչնչացրել են 50 թուրքական զիւղ: Սպանուած և վերաւորուածները հաշուած են հա- զարներով: Անզրանիկը կորոզ օրն է, որ 5000 հողով պաշարել է Չա- բուխը, որպէսզի Շուշի գնալ: Թիրք քորքը հեռացել է: Տեղական թուր- քերը փոխուել են Պարսկաստան: Հետազիւնների առկ ստորագրել են Չամիլ Սուլթանով, Հիւսէյեզով, Չամիլ Վեդիով, Աղայեւ եւ Այվա- զով: («Ազգ.»)

Ա Դ Ր Բ Ե Զ Ա Ն

ՀԱՅ ԳԵՐԻՆԵՐԸ ԳԱՆՁԱԿՈՒՄ

«Կաւ. Սլ.» թերթի թղթակիցը գրում է թէ ինչպէս զեկա. 5-ին Գանձակ հասան հայ ուղիական զերիները Բազուից, 310 հոգի: «Մոսկովի էր նրանց տեսքը: Քա- զարի փողոցներից անցնում էին ոչ թէ մարդկային դեմքեր, այլ ուղ-

ղակի ստուերներ: Վարս, դժգոյն, ցնցոտիներով պատած՝ սոսկալի սպաւորութիւն էին թողնում նը- րանց... Փողոցներում աղիւսալը վրդովեցուցիլ պատկեր էր: Անա քայլում է տանջուած, անօթի և հրաւիրութիւնից ծիրաւած գե- րին՝ ընկնում է, բարձրանում և սկսում է սողալ... Մի ուրիշը ընկ- նում է և այլևս ոտքի չի կանգնում և անցորդներն են, որ վազում են օգնելու այդ սոսկալի անցորդ- ներին... Այնուհետև այդ բարձրակի թա- փորը նկարագրում է այսպիսի զոյններով՝ «Գերիներէ մէջ ոչ մի ա- սող մտքը չկայ. ամենքը հրաւիր են զանազան հրաւիրութիւններով»:

Վ Ր Ա Ս Տ Ա Ն

ՎԻՐԱՅԱՅՈՑ ԱԶԳ. ԽՈՐՀՐԴՈՒՄ

Գեղեթմբերի 10-ին տեղի ունե- ցաւ Վերահայ Ազգային Խորհրդի արտակարգ նիստը, որն զբաղուեց Սանահինի դեպքերի խնդրով: Ա. Եր- ղնիկանը Սանահինի դեպքերի մա- սին զեկուցում առաջ յետոյ Խոր- հուրը բողոքեց՝ 1) Նկատի առնելու- լով, որ վրաց կառավարութիւնը մի պատգամաւորութիւն է ազգայնու- Սանահինի ներքին գործերի նախա- բարի օգնական Մխարաձէի դե- կալարութեամբ, մի պատգամաւո- րութիւն ևս ուղարկել նաև Վերա- հայ Ազգային Խորհրդի կողմից, որը ծանօթանալու է դեպքերի մա- սին տեղի ու տեղը և միջոցներ է ձեռք առնելու միջնադէպը (ուժե- լու, 2) Իրական քայլերի դիմել, որպէս զի Հայաստանի և Վրաստա- նի կառավարութիւնները վերջա- կանօրէն լուծեն սանահինի դեպքի վէճը: Վերջում կայացաւ պատգա- մաւորութեան ընտրութիւն: Գտա- զամաւորութիւնը Սանահինի մեկ- նեց կրէլ առաւօտեան:

ԳԻՒՂԱՅԻ ԱԿՍԵՆ ԼԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

Թիֆլիս, 11 դեկտ.—Վրաց կա- ռավարութեան ընդհ. լիազօրը Սո- չիում հաղորդում է, որ շրջանային պիւղաջրական համապատասխան- արութեամբ է ընդունել երկրագործ սախարարի յայտարարութիւնը հողային բեֆորմի մասին: Միա- հոգի և միահամուռ նեցուկ կառա- վարութեան: «Եթէ պէտք լինի պաշտպանելու մեր հասարակա- րակութիւնը (վրաց հասարակա- պետութիւնը կոչում է «մեր» հա- սարակապետութիւնը), անքա- տանց կանչելու կը գանք ձեզ մօտ, ձեր շարքերում, դիմու- լրատիայի թշնամիներ դէմ»: Այդ- պէս էին ասում պիւղաջրական պատգամաւորները: Կաղեաների խօսքերը՝ որոնք Այլքուէկան օ- րիկնացիայի ունէին, ընդունուեցին ընդհանուր ժխտումով համազումա- րի կողմից, Համազումարի յայտի- սի արամազրութիւնը փոխան- ցուեց արդէն ամբողջ շրջանին: Միայն չափազանց պահանջ է ըզ- դացուած մի քանի բերքերի և դե- բան պիտի գոհացում արուի ամեն զնով: Չեմասու հաստատելու աշ- խատանքները մեծ կանաչով շարու- նակուած են: Երեք օր առաջ զեմաս- տական կոմիտէն խորհրդակցու- թիւն ունեցաւ՝ գիւղացիական և զեմոնրատիք կաղեակրութիւն- ների ներկայացուցիչներին հետ: Միաձայն ցանկութիւն յայտնուեց զեմասու մացնիւռ աշխատանքները արագացնել, զրա համար էլ միջ- նարութիւն եղաւ կառավարութեան մօտ, որ կրճատուի զեմաստական օրէնքով նախատեսուած ժամա- նակը: (Վ. Հ. Գ.)

Այսօրուայ տօնի պատճառով «Ժո- ղովորի Զայն»-ի հետեւալ համարը լոյս կը տեսնի շաբաթ, դեկտ. 14-ին:

Պետական վերահսկիչի մեկնա- մը.—Այս օրերս Երևան մեկնեց պետական վերահսկիչ պ. Մինաս Բերբերեանը:

Գեմ. Մազմիշի կարգադրու- րիւնները.— Թիֆլիսի նահանգի ընդհանուր-նահանգապետ Նիկոսի օճենալով, որ Թիֆլիսում կեանքը ընթանում է կանգիստ, մի նոր կարգադրութեամբ թոյլ է տուել քաղաքացիներին փողոցներում լի- նել մինչև զիւղերուայ ժամը 1-ը:

Նաւրթ պետական մեկնաւորն.— Վրաց ֆինանսների միջնորո- ժարութի նախագահութեամբ հայա- ցած միջվարչական խորհրդակցու- թիւնը սրտել է Վրաստանում նաւթի յայտարարել պետական մե- նանքսը, որը պետութեանը արե- կան կը առ յօտ 50 միլ. սուրբ:

Փողովրդական գաղափարի օրը Թիֆլիսում.—Փողովրդական դաւա- դիայի օրուայ առիթով այսօր Թիֆ- լիսում կայանալու է դարբիական- ների հանդիսուար կերթ, տուգներով հանդեսուելով, թողնելի միայնիդ- ներ, հանդիսուար ներկայացում- ներ, երեկոյեան լինելու է հրա- վառութիւն. արամալայը գործելու է մինչև զիւղերուայ ժամը 1-ը, փո- ղոցներում շրջել մինչև լոյս թոյ- լաւորում է. առաւօտեան Թիֆլիսից Փոթի է մեկնելու հերոսների զը- նացքը և այլն:

Աւելանալի դեկտեմբի խախ- տումը.— Պիւնապոմոններ արեւո- տակց. միութեան յանձնարարու- թեամբ՝ ընտրութիւն է կատարուել Սոչաւարեանի գործարանում՝ ուր աշ- խատում են 450 քանուոր: Քննու- թիւնը երևան է հանել աշխատան- քի դեկտեմբի մի շաբթ խախտումներ գործարանաւորը կողմից և այդ մասին յայտնուել է Թիֆլիսի նա- հանգի աշխատանքի կոմիտային:

Իտալիք Գառնիլիի վաճառ- պատգամութեան համար.— Ներքին գործերի մինիստր Ն. Ռամիշվիլին Թիֆլիսի նահանգ կոմիտային առա- ջարկել է միջոցներ ձեռք առնել: Դաւիթ Գառնիլիի վանքը (Սաղա- բեկի մօտ) աւաղակներից պաշա- պանելու համար:

Քաղաքային ինքնավարութեան մեջ.— Թիֆլիսի քաղաքային դու- մայի ֆինանսական յանձնաժողովը քննել է քաղաքի ներկայ տարուայ լրացուցիչ նախատաշիւր, որ կազ- մում է 5,148,969 ա., որից 455,513 ա. յատկացուած է խաղերայի դէմ կուելու համար: Որպէսզի եկա- մար նոր ալքալիսի ստեղծուի կաղեակ է եթայանձնաժողով, որի մէջ մասնաւ են իրաւասունք՝ Մ. Սմիլնով, Բրոզովի և Հոֆման:

Թիֆլիսի քաղաք. ծառայողնե- րը գործազուլ չեն աճելու.— Քաղա- քային ծառայողների ներկայացու- ցիչների ժողովը նկատի առնելու- լով, որ վրաց կառավարութիւնը օ- րուել է քաղաքին փոխառութիւն տալ, որոշել են գործազուլ շանկը առաջարկելով ծառայողների արեւո- տակցական միութեանը միջոցներ ձեռք առնել, որ մինչև դեկտ. 15-ը արուեն հոկտեմբեր և նոյեմբեր ա- միսների սոճեկները:

Հաց քաղաքային վարչութիւնը օ- րուել էր քաղաքային ծառայողնե- րին ևս էման հաց քաժանել քաղա- քային խանութներից և օչ թէ նը- ըանց ծառայութեան տեղում: Այս առիթով ծառայողները որոշել են միջնորդել քաղաքային վարչու- թեան առջև, որ իրենց հաց արուի նախկին ձեռով:

Կենսամթերքների նոր սակա- յին.—Քաղաքների վարչութիւնը

տեղա. 5-ից սահմանել է հետեւալ սակաւորին. առաջը մեկ ֆունտը 2 ա. 60 լի, երկրորդը՝ 2 ա. 50 լի, լրակցից՝ 3 ա. 50 լի: Երրորդը՝ 2 ա. 20 լի, քաղաքային սակաւորը՝ 2 ա. 10 լի, անհրաժեշտ պանիրը՝ 24 ա., տեղական պանիրը՝ 10 ա., ձուի տասնակը՝ 9 ա., կամ հաւը՝ 1 ա., պետական փութը՝ 40 ա., ֆունտը՝ 1 ա. 20 կ., կա- դարի ֆունտը՝ 40 կ., ամուր տե- սակի փայտի սաժէնը՝ 655—750 ա., հասարակ տեսակից՝ 575—665 ա., փութը՝ 4 ա. 25 կ.—3 ա. 75 կ.:

Անգլիական եօրոնը Բազուից Բաքում.—Քաղաքի Թիֆլիսի վրա- յով Բաքում մեկնեց մի էշլին անգլիական զօրք որոնք կանգ ա- տան Թիֆլիսի կայսրանում միջանի ժամ:

Գողարիւն Կովկ. Հ. Բարեգ- ընկ. պանսից.— Դեկտ. 9-ին Կովկ. Հայոց Բարեգործ. Ընկ. պանսից (Շերեքեանեանայ փ. Ձ 36) զուգա- ցակ են գտարար վայրերի պարկեր մօտ 54,000 ա.: Գողարիւն մէջ մեղադրուելով ձերբակալուել են հինգ թուրք, որոնք ուղարկուել են քանու:

Ա Յ Ս Օ Ր

Դեկտ. 12-ին, երեկ. ժամը 5-ին, Յովհաննէս Թուսանեանի քնակա- րանում (Վոզնեսենսկայա 18) կը կայանայ Հայրենակցական Միու- թիւնների Կենտրոնական Խորհրդի նիստը:

Վ Ե Ր Զ Ի Ն Ժ Ա Մ

ԿՈՒՆԸ ՍԱՆԱԶՆՈՒՄ

Սանահինից զրահապատ Ձ 1 զնացքի պետ Սոււնգիան զրա- հապատ գնացքների շտաբին հետադրում է. «Այսօր, դեկտ. 9-ին, առաւօտեան ժամը 8-ին, մեր զօրամասը դիմեց դէպի Ուլունլար, ամենելով բը- գնացիները: Երբ նրանք մօ- տեցան լեւան կատարին, նրա- նում թաղուած հայերը կրակ բացին. մենք զրահապատ զը- նացքից թնդանութային և զըն- դացիբային կրակ բացին: Հրա- ցանաձգութիւնը տեւեց մինչև երեկ. ժամը 8-ը: Մերոնք չկա- րողանալով լեռը բարձրանալ, յետ եկան թողնելով մէկ զըն- դացի: Հետեւի զօրքը կրեց մեծ կորուստ, սրովհետեւ լեռ- ներից գլորում էին քարեր, որի հետ անըով ջարդուած են 3 սաճկական վագոններ՝ բեռ- նուած սազամթերքով: Զրա- հապատ գնացքի պետը խնդում է շտապեցնել, որ ուղարկուի այն, ինչ ինքը խնդրել է ժամը 2-ին: Անհրաժեշտ է, որ Այ- րում ու Սանահին կայարան- ների միջև երթեկը զրահա- պատ գնացք»:

ՍԱՆԱԶՆՈՒՄ ՍՊԱՆՈՒՄՆԵՐՆ ՈՒ ՎԻՐԱՆՈՐՈՒՄՆԵՐԸ

Սանահինից ճանապարհների հաղորդակցութեան նախարարը տեղեկութիւն է ստացել, որ զեկա. 9-ի կուում սպանուել են 3 վրաց զինուոր, ծանր վի- բաւորուել՝ 1, թեթև 6, որոնց թոււմ և սպայ Շուրջաձէն, ան- յայտ կորել են՝ 2, փամփուշտ է գործածուել ուսական հրա- ցանի՝ 1,443, Ֆրանսիականի՝ 3,460, ընդամենը 5,083 հատ:

ՍԻՐԱԳՐԱԿԱՆ ԿՈՒՂԵԳԻԱ

Հրատարակիչ՝ Հայ Ժողովրդական Կուսակցութիւն